

*Szolnoki Tudományos Közlemények XII.
Szolnok, 2008.*

JÁVORSZKY FERENC – Dr. KOLTAY TIBOR – TÓTH ERIKA

A WEB 2.0 A KÖNYVTÁROSKÉPZÉSBEN

MI A WEB 2.0?

A látszólagos közmegegyezés ellenére a Web 2.0 elnevezés számos különböző dolgot jelöl. Egyesek ezek közül ellentmondanak egymásnak, mások átfedésben vannak egymással, de legfőképpen nem kompatibilisek egymással. Röviden szólva a Web 2.0 egyszerre szól elgondolásokról, viselkedésmódokról, technológiákról és ideálokról. Ráadásul az az állítás, hogy fő jellemzője a Web 1.0-ből a Web 2.0-be történő átalakulás felveti annak kérdését, hogy milyen mértékben történt meg vagy zajlik ez a változás.

Sokak szerint a Web 2.0 annak újra kimondása, amit korábban egyszerűen a *Web* néven emlegettünk, és csak új elrendezésben kapjuk, avagy új fényben tűnik fel. Ez különösen helytállónak látszik, ha meggondoljuk, hogy a *Web 1.0* elnevezést korábban soha senki nem használta. (Allen, 2008)

Tim Berners-Lee szerint a Web 2.0 elnevezés afféle szakzsargon, senki sem érti, mit is jelent. A Web 2.0 alapvetően ugyanazokat az alkalmazásokat használja, mint a Web 1.0 és a Web amúgy eddig is azt szolgálta, hogy az emberek összeköttetésben álljanak egymással. (Berners-Lee, 2006) Berners-Lee nem más mint az a kutató, aki a kilencvenes évek elején „kitalálta” a World Wide Webet, ma pedig egy továbbfejlesztett, „jelentéssel bíró” „szemantikus Web” kialakításán fáradozik. (Drótos, 2005)

Maga Tim O'Reilly, a Web 2.0 „kitalálója” 2004-ben azért látta értelmét a Web 2.0-nek, mert számos programozó munka nélkül volt és nem volt érdeklődés a webes alkalmazások iránt, miután a dot.com összeomlás néven ismert válság bekövetkezett. A Web 2.0 pedig arra jó, hogy a webes cégek olyan szolgáltatásokat nyújtanak a hirdetőknél, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy pontosan célzott marketing kommunikációval érjék el azokat a felhasználókat, akik várhatóan leginkább elfogadják ezt a marketinget. Ezek a fogyasztók viszonzásul biztosítják a vállalkozások pénzügyi sikeréhez szükséges bevételeket. (Allen, 2008)

A FIGYELEMGAZDASÁG

A Web üzleti sikerének alapját sokan a *figyelemgazdaság*ban látják. Hogy ennek természetét megértsük, érdemes tudnunk, hogy a klasszikus gazdaság alapvető tétele a javak szűkösségének

képzete. A gazdaság azon alapszik, hogy bármely megtermelt áruból korlátozott mennyiség áll rendelkezésre.

Az információ-gazdaságban ez megváltozik. A hiány kevésbé a termelés korlátain múlik, mint olyan mesterséges akadályokon, mint például a szerzői jogi védelem. Van viszont a hiálynak egy speciális formája, amikor egyes termékek kezdeti létrehozásához korlátozott input áll rendelkezésre. Miután azonban létrejöttek, az újbóli előállítás költségei a nullához közelítenek. Ilyen például a zene. A kezdeti előállítási költségek (stúdióépítés, zenészek és hangmérnökök alkalmazása stb.) után a digitális formában létező és rendelkezésre álló zene költsége a fogyasztó számára alacsony, sőt az illegális fájlmegosztó rendszerekben nulla, ha eltekintünk azokról a költségektől, amelyet a számítógépek megvásárolása, az Internet-használata, a villanyáram ára stb. jelent.

A hagyományos gazdaságban a tárgyaknak van belső értéke a piacon, amely az emberek által neki tulajdonított értékén alapszik. A digitális tartalmak előállítói azt állítják, hogy termékük határhaszna több mint nulla. E termékek fogyasztói a kezdeti eladáson túl viszont nem látnak e termékekben pénzületi értéket.

Az úgynevezett *P2P (peer to peer)* fájlcsereelő rendszerek használói nem tolvajok abban az értelemben, hogy olyan közgazdasági érvelést alakítottak ki, amely szerint az érték az első eladás után eltűnik, ezért az előállítók nem teszik helyesen, hogy anyagi ellenszolgáltatásra tartanak igényt azon túl is. (Bridges, 2008)

Ezt a megállapítást alapozzák meg *Michael Goldhaber*nek a figyelemgazdaság legjelentősebb teoretikusának gondolatai. Goldhaber szerint ez a gazdaság a kibertérben képes működni, hiszen a Weben a linkek kiváló eszközei a figyelem továbbításának. A figyelemből hiány van, mert csak emberek nyújthatják. Nem mindenki kap egyforma figyelmet, akinek (aminek) azonban nagyobb figyelmet szentelünk, az jobban bevésődik az emlékezetünkbe, és könnyebben fizetünk érte. (Goldhaber, 1996)

Azzal, hogy az információ a földnél, az ásványi nyersanyagoknál és az energiahordozóknál is értékesebb erőforrás lett, valamint hogy a fogyasztók figyelve, ideje a leginkább korlátos paraméter az egész rendszerben, egyre hatékonyabb és egyre gátlástalanabb eszközökkel működő tudás-, valamint kultúra- és szórakoztatóipar alakult ki. Ezek már nem a hagyományos, közös építkezésen alapuló tudományos és művészeti alkotótevékenységet bátorítják, hanem *termékeket*, sok esetben gyorsan avuló *divattermékeket* állítanak elő. (Drótos, 2006)

A WEB 2.0 FELHASZNÁLÓI

A Web 2.0 fogalomrendszere olyan szolgáltatások és tevékenységek leírására tett kísérlet, amelyek új típusú médiafogyasztók létrehozását teszik lehetővé. Ezek a fogyasztók elkötelezettek, aktívak és részt vesznek az a legfőbb internetes ügyletben, a „tartalom” létrehozásában, fenntartásában és kiterjesztésében, ami az Internet használatának legfőbb bázisa. Ahogyan a Web 2.0 más aspektusai kapcsán már láttuk, ez nem teljesen új. Az Internet felhasználóit mindig is másnak tekintettük, mint a hagyományos médiafogyasztókat, mivel felhasználók, nem pedig közönség, hallgatóság. A Web 2.0 azt sugallja, hogy az aktív felhasználók száma és tevékenységük minősége jelentősen megnőtt.

A WEB 2.0-HOZ KAPCSOLÓDÓ FILOZÓFIA

A Web 2.0 filozófiája a hagyományos demokratikus értékek hangsúlyozására épül, ami a választás szabadságát és az egyén lehetőségeinek kiszélesítését emeli ki. Az ilyen és hasonló érvelések már a

Web megjelenése előtt is léteztek. A Web 2.0 esetében azonban az *Interneten belüli* egyenlőségről van, nem társadalmi egyenlőségről.

A Web 2.0 szószólói többféle módon állítják, hogy az a Web folytatása, még hozzá a Webnél jobb módon. Az állítások között szerepel az is, hogy a Web 2.0 visszatérést jelent a Web előtti internetes megközelítésekhez és lehetőségekhez, sőt tulajdonképpen egy második kísérlet arra, hogy kivívjuk azt, amit eredetileg el akartunk érni a Web-bel. Sok tekintetben ez mind igaz, mivel nincs a fejlődésnek olyan világos logikai útja, amelyet követhetnénk. Az, hogy közvetlenül 2004 előtti megközelítésekre és viselkedésre utalnak, miközben azt is állítják, hogy a Web 2.0 olyasmit nyújt, ami a Web állítólagos első verziójával szakít, ellentmondás. Éppen ez az ellentmondás teszi azonban a Web 2.0-t eladhatóvá, így lesz belőle egyszerre a múlt, a jelen és a jövő reprezentánsa. (Allen, 2008)

A KIZSÁKMÁNYOLÁS KÉRDÉSE

A Web 2.0 – ahogy erről már szoltunk – eredendően a dot.com válságot követően jött létre. Korai kereskedelmi korszakában az Internet nem vált be árucikkek eladására, viszont kitűnően szerepelt mint az agresszív reklám, népszerűsítés és a gazdasági lufik eszköze. Valami másra volt azonban szükség, és a túlkínálat létrehozásának ravasz, kifinomult formái alakultak ki a Web 2.0 segítségével.

A Web 2.0-t körülvevő diskurzus igen csábítóan tűnik olyan fogalmak kiemelésében, mint a demokrácia, részvétel és a felhasználók. Ennek jó oka van. A Web 2.0 technológiák vágyat keltenek, örömet szereznek, és a szórakozást szolgálják. (Petersen, 2008) Az emberek ráadásul szeretnek ott lenni, ahol mások vannak. Szeretik azt csinálni, amit mások csinálnak, ezért készek a kompromisszumokra. (Scholz, 2008)

Közösségi hálózatokat például legtöbbször nem a bennük található tartalomért vásárol fel valaki, hiszen nem nyilváníthatja tulajdonának a felhasználók által létrehozott tartalmakat. A befektető inkább a tartalomnak a felhasználók által létrehozott kontextusát veszi meg. Ilyen módon a részvétel egyben a kisajátítás és a kizsákmányolás eszközévé válik, amely a felhasználókat a piacon eladható áruvá változtatja. (Petersen, 2008)

A közösségi hálózatokban egyre többen vesznek részt, viszont egyre kevesebb média-mágnás szolgáltatja és tartja ezeket fenn. (Scholz, 2008)

Mindezzel kapcsolatban számos (vitriolos) megjegyzéssel és meghatározással találkozunk. Az egyik szerint a Web 2.0 annak a művészete, hogy a pénzt és anyagiaktól független tevékenységet úgy házasítsuk össze, hogy az utóbbi művelője ne érezze palimadárnak magát. Más szóval az a kérdés, hogy miként tehetik egyes vállalkozók, cégek pénzzé a szociális hálózatok résztvevőinek munkáját és jelenlétét anélkül, hogy azok résztvevőit ez rosszul érintené. Megint más megfogalmazásban az internetező tömegeket éhbérért dolgozó brigádokként használják. Mindez olyan környezetet teremt, ahol – talán jobban, mint valaha – egyre kevesebbek egyre gazdagabbak lesznek avval, hogy az egyre kevesebbet keresők nagy tömeget használják. (Scholz, 2008)

A WEB 2.0 ÉS A KÖNYVTÁROSKÉPZÉS

A pusztán tény, hogy könnyű használni, nem jelenti azt, hogy könnyű a Web 2.0-t jól használni. A Web 2.0 társadalmi irányultságú kritikáiban nem találkozunk a tartalom minőségének kérdésével, amely azonban kell, hogy foglalkoztassa a könyvtárakat és a könyvtárosokat. Az üresen csillogó technológia mellett tartalomnak és céloknak is kell lennie a Web 2.0-ban vagy

Könyvtár 2.0-ban. Hogy a Web 2.0 fenyegeti-e a hagyományos könyvtári szolgáltatásokat, vagy hogy új lehetőségeket és képességeket hoz-e, vita kérdése. Nem kétséges ugyanakkor, hogy a könyvtári világnak ismernie kell. A Web 2.0 tehát része lehet a könyvtáros-képzésnek. Lehet annak tartalma és eszköze egyaránt.

Amíg a Web 2.0 mint népszerű elfoglaltság nagy nyilvánosságot kapott, a könyvtárakra gyakorolt hosszú távú hatásai nem világosak. Leghelyesebb tehát, ha a középutat választjuk. Nem ignoráljuk és nem is esünk túlzásokba használatával.

A Web 2.0 problémája alapvetően nem technikai kérdés. A könyvtáros hallgatóknak, mint a jövő információs szakembereinek tudniuk kell, hogy összetett kérdésekről van szó. Többet kell tudniuk a Web 2.0-ról, mint az átlag felhasználónak. Az oktatónak vigyázniuk kell, mert a hallgatók jól (és náluk jobban) ismerik a Web 2.0 eszközeit, ráadásul nem kelt bennük jó benyomást az amatőr és nem megfelelő megközelítés. (Bawden, 2007). A könyvtárosképzésben egyaránt találkozunk azzal, hogy önálló tárgyként vagy már meglévő kurzusokba integrálták a témát (Aharony, 2008 ; Bawden, 2007)

A SZIE ABK-N KÖVETETT ELVEK ÉS GYAKORLAT

A Szent István Egyetem Alkalmazott Bölcsészeti karán folyó informatikus könyvtáros képzés stratégiája az, hogy a Web 2.0-ás problémakör oktatását úgy tekintjük, mint a korábbi technológiák és szemlélet oktatásának folytatását. Nemcsak a fogalmak tisztázása a feladat, hanem a gyakorlati alkalmazása is. A fogalmak tisztázása meghatározza azt is, hogy mely területekkel kell foglalkoznunk az oktatás során.

Mindenekelőtt azonos szintre kell hoznunk a hallgatók számítógép- és internethasználati ismereteit. A korábbi évekkel szemben ma már nem az a probléma, hogy hallgatók még nem használták a számítógépet, hanem az, hogy különböző szintű tudással érkeznek. Nem ismerik, és ennek megfelelően nem is tudják kihasználni a számítógép, az egyes alapvető (szövegszerkesztő, táblázatkezelő, prezentációkészítő) szoftverek és az Internet lehetőségeit. Elszomorító a valóság ezen a területen.

Felmérések szerint a 14-18 éves fiatalok nagyobb része jobban ért a számítógéphez, mint szüleik. Ezért ők már nem tudják koordinálni, segíteni gyermekeiket abban, hogy a számukra értékes, veszélytelen információkat találják meg, főleg kortársaiktól szerzik ismereteiket. A középiskolai informatikai oktatást a szélsőségek jellemzik tapasztalataink szerint, s az is gondot okoz, hogy a korosztályhoz tartozó gyerekek szülei jelenleg 40-45 évesek, ők már felnőttként találkoztak először az informatikával, görcsösek, jelentős részük csak a munkájához szükséges mértékben sajátít el ismereteket.

A tökéletes tudással, emelt szintű érettségivel rendelkező diák ugyanúgy megtalálható a végzettek között, mint az, aki egy egyszerű elektronikus levelet nem tud megírni, egy mellékletet nem tud elküldeni.

A hallgatóinknál ez hogyan jelenik meg? Fokozott magabiztosság jellemző rájuk, azonban amint valamilyen probléma megoldására kényszerülnek 50 százalékuk megtorpan, elbizonytalanodik. Sokan megelégednek jelenlegi tudásszintjükkel, néhányuknak az adott feladat értelmezése, megértése is gondot okoz.

Az alapvető hiányosságok kiküszöbölése, a szintrehozás után ismerkedhetnek meg a speciálisabb területekkel.

A következő témákkal foglalkozunk, melyek a digitális könyvtári témához köthetők:

- Internet
- Adatbázisok használata és létrehozása
- Integrált rendszerek
- Webszolgáltatások használata, tervezése és kialakítása (Koltay – Ördögné 2006)

Alapozó tantárgyként találkoznak a hallgatók az Internet fogalmával és szolgáltatásaival elméleti és gyakorlati síkon egyaránt. Megismerik a rendszer felépítését, működésének feltételeit, a különböző szabványokat és szabályokat. Betekintést nyernek az Internet adta szolgáltatások és lehetőségek körébe. Megismerik a tájékozódás lehetőségeit a hálózaton, így megismerik a különböző keresőrendszereket, portál oldalakat, az internetes információhoz való jutás fejlődését, változását.

Az adatbázisokhoz kapcsolódó témák közül elsősorban az adatbázisok típusaival, az adatbázis tervezésének folyamatával és az adatbázis létrehozásának lépéseivel ismerkednek meg. Majd a képzés során különböző tárgyak keretein belül foglalkozunk a különböző adatbázis kezelő rendszerek használatával (Acces, MySQL) - ezeknek fontos szerep jut a web 2.0 különböző alkalmazásaiban. Megismerkednek online és CD-ROM adatbázisokkal, amelyeket a könyvtári tájékoztatásban rendszeresen fognak használni.

Az integrált könyvtári rendszerekkel is foglalkozunk az órák keretein belül, így betekintést nyernek a különböző rendszerek jellemzőibe, felépítésükbe, hasonlóságokat és különbségeket fedezhetnek fel, értékelhetik azokat. Foglalkozunk a szoftverek szolgáltatásaival, a magyarországi könyvtárakban használt integrált rendszerek jellemzőivel. Több integrált könyvtári rendszerrel a gyakorlatban is megismerkednek a hallgatók.

A web fejlődésének következtében az oktatásban is lépést kell tartani ezekkel a változásokkal. Ez alapján a web különböző fejlődési szakaszaihoz tartozó technológiák megjelennek a képzésben. Így foglalkozunk a HTML nyelvvel, az interaktivitást lehetővé tevő JavaScript-tel és a webes információtartalom leírás technológiáival illetve szabványos webfejlesztési technikákkal (CSS, XML). A hallgatók az informatikai alkalmazások című tantárgy keretein belül ismerkednek meg az új technológiákkal, így az XML szerkesztés lehetőségeivel.

A szakirányú modulok óráin tanulják a HTML nyelv használatát, stíluslapok készítését, valamint interaktív honlapok készítésének lehetőségeit. Megismerkednek a weblapok jellemzőivel, minőségi követelményekkel valamint a weblapok tervezésének és létrehozásának mozzanataival.

Fontos, hogy foglalkozzunk a webszolgáltatások használatával, tervezésével és kialakításával. Áttekintjük a weben elérhető szolgáltatásokat, és a weben elérhető könyvtárakat.

A 2008-2009. akadémiai évben szabadon választható tárgyként indult a „Könyvtár 2.0?” elnevezésű kurzus, amely a szoros értelemben vett Web 2.0 problémája mellett a hallgatókkal megismerteti a könyvtári munkát (is) meghatározó új technológiákat, így a digitális, virtuális, hibrid vagy komplex könyvtár fogalmát, a metaadatok kérdéskörét, a tartalomfeltáró eszközök és a környezet megváltozását. A Web 2.0 lehetséges elemeinek megismerése mellett annak fenti kritikájáról vitatkozhatnak oktatójukkal az erre a célra létrehozott <http://abkik.wordpress.com/> blog használatával. A feldolgozandó témák jelentős részét megismerhetik Koltay Tibor 2007-ben megjelent könyvéből (Koltay 2007).

Az iskolai, a közművelődési könyvtári gyakorlatba kikerült hallgatók visszajelzései alapján igen széles skálában mozog a gyakorló könyvtárosok körében a web 2.0-ról, a könyvtár 2.0-ról kialakult kép.

A gyakorlat, továbbképzések, könyvtárosok számára rendezett konferenciák is őket igazolják. A kollegák körében a szemléletváltás különböző tempóban megy végbe. Ebben is fontos szerepe van végzett hallgatóinknak: a képzés során kialakult szemléletmódjukkal miképp tudják megváltoztatni, kibővíteni a könyvtári szolgáltatások hagyományos körét, hogyan tudják átadni ismereteiket, segíteni a több évtizedes gyakorlattal rendelkező munkatársaikat.

Hogyan fejeződik be zökkenőmentesen az átmenet a könyvtárakban a web 1.0 és a web 2.0 nyújtotta különböző lehetőségek, szolgáltatások között, milyen lesz a jövő könyvtárában a két stílus, a két szemléletmód együttélése? Milyen területekkel bővül, egészül ki a könyvtári szolgáltatások köre? Miben segítheti képzésünk ezt a folyamatot?

A válaszokat hamarosan meg fogjuk ismerni, s a folyamatosan változó, gyorsan változó felvetésekhez képzésünket is gyorsan, folyamatosan alakítanunk kell.

IRODALOM

1. Aharony, N.: Web 2.0 in U.S. LIS Schools: Are They Missing the Boat? Ariadne Issue 54 2008. <http://www.ariadne.ac.uk/issue54/aharony/> (Letöltve 2008. július 26.)
2. Allen, M.: Web 2.0: An argument against convergence. First Monday. Vol. 13, No. 3, 2008 <http://www.uic.edu/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/viewArticle/2139/1946> (Letöltve 2008. március 10.)
3. Bawden, D. et al. (2007). Towards Curriculum 2.0: library / information education for a Web 2.0 world. Library and Information Research Vol. 31, No. 99 <http://www.lirg.org.uk/lir/ojs/index.php/lir/article/view/49/74> (Letöltve 2008. július 26.)
4. Bridges, K.: Librarians and the Attention Economy. Library Philosophy and Practice 2008 <http://libr.unl.edu:2000/LPP/bridges3.htm> (Letöltve 2008. március 10.)
5. Developer Works Interviews: Tim Berners-Lee. 2006 <http://www.ibm.com/developerworks/podcast/dwi/cm-int082206txt.html> (Letöltve 2008. július 26.)
6. Drótos László: eleMEK. Metaadat-kezelő rendszer digitális gyűjteményekhez. Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 52. évf. 2. sz. 2005. 55-58.
7. Drótos László: Két kultúra? A (c) és a (cc). Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. 53. évf. 4. sz. 2006. 159-167.
8. Goldhaber, M.H.: M.H. Goldhaber's Principles of the new economy. 1996. <http://www.well.com/user/mgoldh/principles.html> (Letöltve 2008. július 26.)
9. Koltay Tibor (2007) Virtuális, elektronikus, digitális. Elméleti ismeretek a 21. század könyvtárához. Budapest: Typotex, 2007. <http://www.hik.hu/tankonyvtar/site/books/b10095/> (2008. szeptember 16.)
10. Koltay Tibor - Ördögné Kovács Mónika (2006) Digitális könyvtári témák a könyvtárosképzésben: a képzés Jászberényben és Szombathelyen. Könyvtári Figyelő. 52. évf., 4. sz., 2006., 485-496.

11. Petersen, S.M: Loser Generated Content: From Participation to Exploitation. First Monday. Vol. 13, No. 3, 2008
<http://www.uic.edu/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/viewArticle/2141/1948> (Letöltve 2008. március 10.)
12. Scholz, T.: Market Ideology and the Myths of Web 2.0. First Monday. Vol. 13, No. 3, 2008
<http://www.uic.edu/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/viewArticle/2138/1945> (Letöltve 2008. március 10.)

ABSTRACT

WEB 2.0 IN LIS EDUCATION

Ferenc Jávorszky, Tibor Koltay, Erika Tóth

Web 2.0 is a hot topic the concepts of which should not be neglected. It has to be included into library and information science (LIS) education cautiously as a continuation of earlier technologies and views. The LIS education strategy at the Department of Information and Library Studies at the Faculty of Applied and Professional Arts of Szent István University is in accordance with this.